

TÁJÉKOZÓDÁS

Bocz János

SUNBELT XXI – KONFERENCIAISMERTETŐ

(International Sunbelt Social Network Conference,
Budapest, 2001. április 25–28.)

Idén Magyarországon rendezték meg a hálózatkutatók nemzetközi tudományos konferenciáját. A rendezvényre a Magyar Szociológiai Társaság és az *INSNA** szervezésében Budapesten került sor 2001. április 25–28. között. Az eddig húsz alkalommal megrendezett konferencia helyszíne eddig hat alkalommal volt Európában, a volt szocialista országok közül elsőként Magyarország adott otthont a hálózatkutatóknak. A programbizottságot alkotó holland és magyar szervezők (*Tom A. B. Snijders* és *Frans Stokman*, illetve *Sik Endre* és *Tardos Róbert*) meghívására négy kontinens 27 országából közel kétszázan vettek részt a négynapos budapesti konferencián. A sűrű programot jól jelzi, hogy míg az első nap úgynevezett *workshop* programja során négy, az úgynevezett spanyol szekcióban pedig egy előadás hangzott el, a maradék három napon 18 szekcióban, 153 előadás során mutatták be a hálózatkutatások legfrissebb eredményeit.

A táblázatból látható, hogy az előadások a hálózatkutatások elméleti és empirikus vizsgálatának igen széles spektrumát átfogták, és nagy hangsúlyt kapott a módszertani, méréstechnikai kérdések tárgyalása is. Figyelemre méltó, hogy a legnépesebb szekció a kapcsolathálóok társadalmi tökére (*social capital*) gyakorolt hatásával és vizsgálatával foglalkozott; úgy tűnik, hogy a P. Bourdieu és J. Coleman által a társadalomtudományba bevezetett és elterjesztett fogalom egyre hangsúlyosabb szerepet játszik a jövőbeni szociológiai és közgazdaságtudományi kutatásokban.

Az *INSNA* (International Network for Social Network Analysis = Társadalmi Hálózatok Elemzésének Nemzetközi Hálózata) nonprofit formában működő tudományos szervezet, melyet Barry Wellman alapított 1978-ban. A szervezet a társadalmi kapcsolathálózatok (*social network*) elemzésével foglalkozó kutatókat tömörítve, rendszeres kiadványában (*CONNECTIONS*) publikálja a legfrissebb kutatási eredményeket, szponzorálja a „Sunbelt” konferenciákat, és elektronikus hírlevelet (*SOCNET*) működtet a téma iránt érdeklődőknek.

A konferencia tematikáját szemlélteti az alábbi táblázat:

<i>A konferencia programja</i>	<i>Előadások száma</i>
Műhelyek	
Workshop	4
The analysis of longitudinal social network data	
A non-technical introduction to social network analysis	
Introduction to the analysis of network data	
Microfoundations networks	
<i>Spanish Session</i> (El analisis de redes sociales en Espana y Latino america: situacion actual y perspectivas)	1
<i>Keynote Speech</i> (Mathematics and social networks: A happy marriage or a brief affair)	1
Szekciók	
Clustering Network Data	5
Cognitive Network	10
Corporate and Inter-organizational Networks	12
Data Mining	3
Developments in Network Methods in the 1990s	4
Diffusion of Innovations	6
Evolution of Social Networks	11
Infectious Diseases and Social Networks	6
Networks and Game Theory. Network Exchange	6
Networks in East Asia	6
Networks in Politics and Public Policy	7
Networks on the Web	8
Networks Sampling Issues	4
Personal Community Networks	8
Scholarly Networks	7
Social Capital	19
Social Support	13
Statistical Methods for Social Networks	12
ÖSSZESEN	153

A konferenciára az Egyesült Államokból érkezett a legtöbb résztvevő, Európából pedig a holland kutatók nagy arányú részvételét érdemes megemlíteni. Természetesen a magyar kutatók is szép számmal képviseltették magukat, és tíz szekcióban tartottak előadásokat.

A résztvevők országok szerinti számát szemlélteti az alábbi táblázat:

<i>A résztvevők országának neve</i>	<i>Résztvevők száma</i>
<i>AMERIKA</i>	66
Argentína	1
Egyesült Államok	53
Kanada	7
Mexikó	5
<i>AUSZTRÁLIA</i>	2
<i>AZSIA ES KOZEL-KELET</i>	14
Dél-Korea	1
Hong Kong	4
Izrael	5
Japán	1
Kína	1
Tajvan	2
<i>EUROPA</i>	116
Ausztria	5
Belgium	1
Cseh Köztársaság	1
Egyesült Királyság	10
Finnország	1
Franciaország	7
Görögország	1
Hollandia	26
Magyarország	15
Németország	13
Norvégia	1
Olaszország	7
Spanyolország	6
Svájc	4
Svédország	6
Szlovénia	12
<i>MINDÖSSZESEN</i>	198

Az első nap úgynevezett *workshop* (műhely) programjában neves hálózatkutatók előadásait hallgathatták meg az érdeklődők. Barry Wellman, az INSNA alapítója sajnos nem tudott részt venni a konferencián, helyette *Dean Behrens* mutatta be a társadalmi kapcsolathálózatok elemzésének (*social network analysis*) történetét, míg *Tom Snijders* a longitudinális hálózati adatok elemzésének technikájába avatta be a résztvevőket. *Martin Everett* előadása a hálózatkutatások elméleti megközelítéseinek és a kutatás során felhasználható módszereknek a teljes körű ismertetését tűzte ki céljául, míg *M. Assen*, *Siegwart Lindenberg* és *Frans Stokman* közös, mikro-makro megközelítésű munkája a mikrostrukturális kapcsolathálózat változásaira és azok

hatására koncentrált. *Luis Molina* és társai – a spanyol nyelvű résztvevőknek tartott úgynevezett spanyol szekcióban – a spanyolországi és a latin-amerikai hálózatkutatók jelenlegi helyzetét és jövőbeni lehetőségeit elemezte, ennek részletesebb leírását Letenyi László ismertetője tartalmazza.

A második naptól kezdődő, párhuzamos szekciókban megtartott előadások bőséges információval szolgáltak az érdeklődők számára, mindenki megtalálhatta a számára legérdekesebb témát és előadót. A továbbiakban az időrendi bemutatás helyett a konferencia tematikus ismertetésére törekszünk, és a teljesség igénye nélkül az első táblázatban felsorolt szekciók néhány érdekesebb előadását fogjuk röviden ismertetni.

A konferencia úgynevezett *keynote speech*-ét (vagyis körülbelül bevezető előadását) Martin Everett, az INSNA jelenlegi elnöke, a greenwichi egyetem professzora tartotta meg, aki rendhagyó stílusban mutatta be a matematika és szociológia szoros kapcsolatát a hálózatelemzés területén. Előadásában a két tudományterület egymásrautaltságára, a matematikai módszerek hálózatkutatásokban történő szükségszerű alkalmazására hívta fel a figyelmet.

A konferencia módszertani előadásai közé sorolhatók a *Clustering Network Data* nevet viselő szekcióban elhangzottak. Szlovén kutatók (*Bojan Korenini* és *Zenel Batagelj*) például a marketingcélok megvalósításával kapcsolatban mutatták be az úgynevezett *laddering* technika alkalmazásának lehetőségeit, ami egyéni szintű adatbázisok felhasználásával, a vásárlói értékek és a piaci termékek közötti kapcsolatok mérése révén a fogyasztói szokások pontosabb megértéséhez nyújthat segítséget.

Részen szintén a metodológiai elemzésekhez tartoznak a *Cognitive Network* szekcióban megtartott előadások. *Roel Popping*, a groningeni egyetem kutatója például munkaerő-piaci példákat felhasználva a kapcsolatháló-struktúrák teljes áttekintésére tett kísérletet, amikor a szövegelemzés és az úgynevezett *knowledge graphs* közötti kapcsolatok felhasználását mutatta be. Ebben a szekcióban hangzott el *Tiziana Casciaro* előadása is, aki tanulmányában – nem a hálózatkutatásokban általában használatos pozitív, hanem az ezzel ellentétes irányú – negatív kötések, interszemélyes kapcsolatok vizsgálatának fontosságára hívta fel a figyelmet, és elmondta, hogy amerikai egyetemisták kis mintás vizsgálatok együttesen elemezte a pozitív és negatív kapcsolatok közötti aszimmetriákat.

A *Corporate and Inter-organizational Networks* szekcióban elsősorban gazdasági szereplők kapcsolathálóit vizsgálták az előadók, és az intézményeken belüli, illetve az intézmények, vállalatok közötti kapcsolatokra fókuszáltak. Kanadai kutatók (*Chantal Aurousseau* és *Johanne Saint-Charles*) például a munkahelyi erőszak pontosabb megismerése érdekében folytattak hálózatkutatásokat, és olyan kérdésekre kerestek választ előadásukban, hogy hogyan befolyásolta az erőszak megjelenését és dinamikáját a szervezeten belüli baráti kapcsolatok előfordulása, az aktorok pozíciója, hálózati relációja, és hogy ez hogyan volt felhasználható az előző feltárására, megelőzésére. *Boris Blumberg* holland kutató a különféle tőkefajták, a kapcsolatháló és az önálló vállalkozóvá válás közti összefüggéseket tárgyalta előadásában, és empirikus adatok segítségével mutatta ki, hogy a „sikeresebb indulásban” milyen fontos szerepet játszanak az olyan környezeti feltételek, mint például a megfelelő szociális környezet és az információkhoz történő hozzájutás lehetősége. Az összehasonlító kutatások közé sorolható *Nyina Gorovaja* munkája, aki a szervezetek közötti

(*interorganizational*) kapcsolathálózatok 1992 és 2000 közti oroszországi változásait és a nyugat-európai és ázsiai kapcsolathálózatokkal történő összehasonlítást tűzte ki céljául. A privatizációval foglalkozó hazai kutatók számára különösen érdekes adalékokkal szolgálhat három szlovén kutató (*Marko Pahor, Anuska Ferligoj és Janez Prasnikar*) előadása, akik a szlovéniai privatizáció és a vállalatvezetők, tulajdonosok kapcsolathálói közötti összefüggéseket vizsgálták. Hipotézisük szerint például a tulajdonosok közötti kapcsolatok struktúrája jelentősen befolyásolja a szlovén privatizációs modellt, és a privatizációt felügyelő kormányzati intézmények jóval kisebb befolyást tudnak csak gyakorolni a folyamatra, mint ami szükséges lenne. Szintén a gazdasági átmenet vizsgálatát helyezte vizsgálata középpontjába egy magyar és amerikai szerzőpáros (*Vedres Balázs és David Stark*), akik 500 magyar vállalat 1990–1999 közötti adatai alapján elemezték a hazai tulajdon(os)változások kapcsolathálózati jellemzőit. A gazdasági átmenet struktúráját három szakaszra osztották, amelynek első fázisában a volt szocialista vállalatok felbomlása és kevés számú szervezetek közötti kapcsolat volt a jellemző. Az ezt követő második szakaszban a szervezetek közötti kapcsolatok sűrűsödése következtében kohézív, összetartozó alcsoportok alakultak ki, míg a harmadik fázis legjellemzőbb sajátossága a multinacionális tőke dominanciája volt.

A korábbiakhoz képest jelentősen eltérő tematika jellemezte a *Data Mining* szekció munkáját, ahol többek között az adatok „Web”-használati technikájával és adatmátrixok elemzésével ismerkedhettek meg az érdeklődők.

Módszertani ismereteit gyarapíthatta az a résztvevő, aki a *Developments in Network Methods in the 1990s* nevű szekció előadásait látogatta a konferencia során. *Tom Snijders* holland kutató a longitudinális hálózati adatok statisztikai modelljét felhasználva érvelt amellett, hogy kutatók számára a feldolgozás során az úgynevezett folyamatos mutatókon alapuló időmodellek (*continuous-time models*) alkalmasabbak, mint az úgynevezett diszkrét mutatókon alapuló időmodellek (*discrete-time models*). A ljubjanai egyetem kutatói (*Patrick Doreian, Vladimir Bategelj és Anuska Ferligoj*) az úgynevezett blokkmodellek használatát ismertették meg az érdeklődőkkel, és kisebb csoportok példáin keresztül mutatták be a modellek hálózatkutatásokban történő felhasználását.

A kapcsolathálózatok szerepe és az innovatív megoldások, technikák (el)terjedése és gazdasági haszna volt a témája a *Diffusion of Innovations* nevű szekciónak. *Dimitrios Christopoulos*, a bristoli egyetem kutatója például azt a kérdést vizsgálta, hogy a politikai döntéshozók hogyan tudják ösztönözni az innovációt, és milyen szerepet játszanak a regionális fejlesztésben. *Jan Kratzer* holland kutató előadásában menedzserek innovációs csoportjait elemezte, arra keresve a választ, hogy milyen sajátosságok, ellentétek jellemzik a baráti csoportok (*friendship*) két típusának: a baráti kommunikáción alapuló (*friendly communication*), illetve a baráti kapcsolatokon alapuló (*friendly relations*) relációs struktúráknak a teljesítményét. *Letenyei László* hazai adatokon keresztül mutatta be, hogy bizonyos szituációkban az innováció terjedése megerősítheti a tradicionális jellegű közösségeket, és az erős kötésekkel jellemezhető közösségek újra integrálhatják a korábbi társadalmi struktúrákat. Osztrák kutatók (*Gerhard Wuehrer és Petra Kuchinka*) a személyes hálózat (ego-network) innovatív vállalkozásokra gyakorolt gazdasági hatékonyságát elemezték esettanulmányukban hálózati mutatók (pl. sűrűség, intenzitás stb.) elemzése révén.

A hálózati struktúrák fejlődésével, alakváltozásaival foglalkozott a konferencia *Evolution of Social Networks* nevű szekciója. Jun Kobayashi, a chicagói egyetem kutatója például azt az érdekes kérdést vizsgálta, hogy vajon milyen társadalmi hatás, befolyás (*social influence*) játszik szerepet abban, hogy az egyének megváltoztatják korábbi véleményüket az „egyhangú” konszenzus elérése érdekében. Holland és japán kutatók (*Maritje van Duijn, Evelien Zeggelink, Frans Stokman, Hiroshi Hiramatsu és Frans Wasseur*) két tanulói csoport vizsgálata révén arra keresték a választ, hogy vajon a „hasonlóság” milyen szerepet játszik a barátságválasztásban. Elemzésükben a vizuális jegyek (pl. nem, életkor stb.) mellett a diákok „láthatatlan” jellegzetességeire is (pl. szabadidő-eltöltés szokásai, tantárgyválasztás stb.) kitértek, és végül jelentős különbségeket tártak fel a két ország diákcsoportjainak barátságválasztását illetően.

A laikusok számára is érdekes témák szerepeltek a konferencia *Infectious Diseases and Social Networks* nevű szekciójának előadásaiban. A Max Planck Intézet és a Pennsylvania egyetem kutatói (*Christoph Buchler, Hans-Peter Kohler és Susan Watkins*) például az emberek szexuális viselkedésében az AIDS hatására bekövetkezett változásokat elemezték kenyai adatok felhasználásával. A szekció további előadásai (pl. a szexualitással összefüggő betegségek, a droghasználat terjedése) szintén jelezték, hogy a hálózatkutatások és az ezekre támaszkodó technikák milyen jól felhasználhatók akár az egészségügy, a megelőzés területén, akár a hagyományos szociológiai technikákkal nehezen mérhető marginális csoportok viselkedésének tanulmányozása során.

A játékelméleti technikák felhasználhatósága és a kapcsolathálókon belüli cserék volt a témája a konferencia *Networks and Game Theory, Network Exchange* nevű szekciójának. Az úgynevezett „fogolydilemma” volt az egyik alapja a Stanford Egyetem kutatói (*Martin Gargiulo, Elisa Jayne Bienestock és Michael Mettler*) előadásának, akik a környezeti feltételek hirtelen megváltozásával kapcsolatban szimulálták az együttműködő hálózatok (*cooperative networks*) létrejöttét és egyénekre gyakorolt hatását. Ehhez némileg hasonló tematikájú volt Janky Béla és Takács Károly előadása, akik játékelméleti modell segítségével kerestek magyarázatot arra, hogy hogyan és milyen hálózati feltételek révén jön létre a racionalitáson alapuló részvétel az egyének kollektív cselekvésekor. Mirit Shohamnak, a Cornell Egyetem kutatójának érdekes előadása a gyermekek játékválasztása és a gyermekek közötti információk cseréje közötti kapcsolat mibenlétét elemezte, míg az Oregon Egyetem kutatói (*Marco Slikker és Anne van den Nouweland*) a kommunikációs hálózatok (*communication networks*) létrehozásának „költségfüggőségét” mutatták be, rámutatva arra, hogy bizonyos esetekben a növekvő költségek következményeként a várhatónál kevesebb kapcsolat, kötés jön létre a potenciális csoport tagjai között.

A konferencián külön szekció vizsgálta egy meghatározott földrajzi régió kapcsolathálózatainak sajátosságait. A *Networks in East Asia* nevű szekcióban kínai és tajvani kutatások eredményei segítségével az előadók a személyes hálózatok és a munkaerő-piaci elhelyezkedés, valamint a munkahelyen belüli mobilitás összefüggéseit vizsgálták.

Részben a politikatudományi, részben a szociológiai elitkutatásokkal kapcsolhatók össze a konferencia *Networks in Politics and Public Policy* nevű szekciójában elhangzottak. Mexikói előadók (*Jorge Gil-Mendieta, Jorge Castro és Alejandro*

Ruiz) az 1982 és 2000 között hatalmon lévő politikai elit befolyását, hatalmi szerkezetét vizsgálták, míg szlovén kutatóknak (*Hajdeja Iglic és Andrej Rus*) a korábbi és az új szlovén politikai elitre vonatkozó megállapításai a volt szocialista országokban történt elitváltás jobb megértéséhez nyújtottak a hallgatóknak segítséget.

A kapcsolathálók módszertani technikáinak jobb megismerését szolgálta a *Networks Sampling Issues* nevű szekció munkája. Több előadás foglalkozott az úgynevezett „hólabda” mintavételi módszer (*snowball sample*) használatának bemutatásával, *Marcus Spreen* holland kutató pedig a droghasználók becslésnek technikájáról tartott figyelemre méltó és empirikus adatokkal is alátámasztott előadást.

A világháló, az informatika terjedése és a kapcsolathálók, kapcsolati technikák közötti viszony volt a témája a *Networks on the Web* nevű szekciónak. Egyes előadók a világhálón történő vitáknak, eszmecseréknek (pl. levelező fórumoknak vagy az ún. *chatek*nek) a hálózati módszerekkel történő elemezhetőségét helyezték előadásuk középpontjába, míg mások a honlapok (*web pages*) rangsorolásának lehetőségeit, strukturálhatóságát vizsgálták. *Karen Pettigrew* és *Joan Durrance* amerikai kutatók pedig annak az érdekes kérdésnek a vizsgálatára tettek kísérletet, hogy az *online* hálózatok hogyan alakítanak ki, hoznak létre közösségeket, és hogyan növelhetik a társadalmi tőkét egyéni és közösségi szinten.

A *Personal Community Networks* nevű szekció előadói a szomszédokkal történő kapcsolatstruktúrákat, az etnikai csoportokon belüli, illetve az etnikai csoportok közötti kapcsolatok előfordulásának valószínűségét, az egyéni kapcsolathálók és a törvények betartása közötti összefüggéseket, valamint bűnözői csoportok kapcsolathálózatát elemezték. Ez utóbbiak közül különösen érdekes volt *Mark Fleisher* és *Regina Langhout* vizsgálata, akik például – abból a feltevésből kiindulva, miszerint a fiatalok *gegek* olyan környezetben tesznek szert magas társadalmi tőkére, ahol az emberi tőke szintje alacsony és a szegény háztartások előfordulása magas – arra az eredményre jutottak, hogy a *gegekben* aktívan résztvevő fiatal lányok kapcsolathálózata nagyobb, mint azoké, akik korábban voltak tagjai valamilyen „utcai bandának”.

A *Scholarly Networks* nevű szekció résztvevői a tudományos adatgyűjtés során felhasználható keresési és kutatási módszereket mutattak be az érdeklődőknek, de több kutató foglalkozott például a tudományos hivatkozások gyakorlatának problematikájával is.

Korábban már említettük, hogy a konferencia legtöbb előadása (összesen 19) a *Social Capital* nevű szekcióban hangzott el. A nagy érdeklődés miatt a szervezők külön alszekciókat hoztak létre, amelyek a hálózatok zártságával, a magánvállalkozásokra és az informális gazdaságra gyakorolt hatásával, a társadalmi átalakulásban játszott szerepével, a társadalmi kapcsolatok és csoportok hálózatával, valamint a hálózat kutatások során használt úgynevezett pozíciógenerátor technika módszertanával foglalkoztak.

Angelusz Róbert és *Tardos Róbert* előadásukban részben a hálózat kutatások (megközelítések) tematikus és módszertani bővítésének szükségességével foglalkoztak, részben egy 2000-ben lefolytatott, négy magyar település adatain alapuló hazai kutatás eredményeit ismertették és hasonlították össze korábbi (1997–98-as) adatfelvételük mutatóival. *Sik Endre* előadásában azt az érdekes kérdést boncolgatta, hogy vajon a volt szocialista rendszer kapcsolathálózata hogyan változott meg a

rendszer váltást követően. A hazai aktorok mennyire, mennyiben változtak meg „társadalmi viselkedésük” szempontjából, egy „hálózatfüggőségben” működött ország mennyiben volt, mennyire lehetett képes új fejlődési pályára állni. *Harry van Buren* amerikai kutató a szervezeti szintű (*organizational-level*) társadalmi tőke operacionalizálásának fontosságát hangsúlyozta, és előadásában egyrészt javaslatot tett olyan indikátorok fejlesztésére, amelyek az egyének kiscsoportokban megnyilvánuló társadalmi tőkét mérik, másrészt a csoporton belüli és szervezeti szintű társadalmi tőke kapcsolatára vonatkozóan fogalmazott meg hipotéziseket, utóbbival kapcsolatban a kapcsolathálók zártágának fontosságát hangsúlyozva. *Andromachi Hadjiyanni* görögországi kutatása a frissen diplomázott fiatalok elhelyezkedési lehetőségeit vizsgálta a fiatalok társadalmi tőkéjének függvényében, míg *Renee van der Hulst* hollandiai vizsgálata a munkahelyeken a nemek közötti eltérő hatalmi státusz kutatására koncentrált. A politikai tőke társadalmi tőkeként történő felhasználhatóságát mutatták be előadásukban amerikai kutatók (*Jeffrey Johnson*, *Genevieve Dutton* és *Michael Orbach*), akik egy hatéves időszak során vizsgálták a politikai kapcsolathálózatok alakulását és hatását Észak-Karolinában. *Marc Magge* és *Nan Lin* a társadalmi, önkéntes szervezetekben történő részvétel és a társadalmi tőke közötti összefüggéseket vizsgálták tajvani és amerikai adatok alapján. Robert Putnammal és más kutatókkal ellentétben eredményeik szerint korántsem volt olyan szoros a kapcsolat az önkéntes szervezetekben történő részvétel és a társadalmi tőke indikátorai között, mint várták. Amellett érveltek, hogy a sűrű és zárt hálózatok szükségszerű feltételezése feltehetően hibás kiindulópont, ugyanis a ritkább és nyitott kapcsolathálózatok gazdagabbak lehetnek beágyazott erőforrásokban. Eredményeik alapján végül azt a következtetést vonták le, hogy a széles körben elterjedt (pl. országos hatókörű) szervezetekben történő részvétel mind a benne részt vevő egyének, mind az adott szervezet számára több előnnyel, haszonnal jár, mint a helyi, lokális szervezetekben történő részvétel. E szekcióban figyelemre méltó előadást tartott továbbá *Claire Wallace*, *Christian Haerpfer* és *Rossalina Latcheva* is, akik arról a kutatásról számoltak be, amelyben a társadalmi tőke és a közép-kelet-európai reformok közötti kapcsolatot vizsgálták volt szocialista országokban. Kiindulási alapjuk az a közgazdászok által megfogalmazott hipotézis volt, hogy a társadalmi tőke elősegítette a gazdasági reformokat a posztkommunista országokban, ugyanis az új intézmények (rendszer) iránti nagyobb bizalom stabil alapként szolgált az átalakulás, az új rendszer fejlődése számára.

A társadalmi tőkével foglalkozó szekcióhoz hasonlóan jelentős számú előadó volt a *Social Support* nevű szekcióban is. Az előadók többek között a hajléktalanok, az idősellátás kérdéseivel, a háztartások közötti együttműködés szokásaival, valamint különféle etnikai csoportok támogatási sajátosságainak, kapcsolathálózatának eltéréseivel foglalkoztak. Érdekes előadás volt például *Adital Ben-Ari* izraeli kutató multikulturális elemzése, aki az Izraelben született zsidó, ott élő arab, valamint az országba bevándorolt orosz zsidó tanulók és egyetemisták saját etnikai csoportjuk általi támogatottságát és elégedettségét szintjét hasonlította össze. Eredményei szerint az arab tanulók a jóléti ismervek alapján jóval rosszabb, míg a támogatottságukat illetően szignifikánsan jobb helyzetben voltak, mint vizsgált társaik. Ehhez hasonló kutatást végzett a spanyol *Isidro Maya Jariego* is, aki a Spanyolországba vándorolt afrikai és ázsiai emigránsok szociális integrációját, pszichológiai adaptációját vizs-

gálta. A hazai kutatók közül *Albert Fruzsina* és *Dávid Beáta* a hajléktalanok társas kapcsolatait elemezte, *Bocz János* és *Harcsa István* pedig a magyar életmód- és időmérleg felvételek 1986-os és 2000-es adatait felhasználva a háztartások közötti támogatási rendszer megváltozását mutatta be. *Utasi Ágnes* a piacgazdasági rendszernek a társadalmi szolidaritásra gyakorolt hatását elemezte, és különböző rétegek barátságvasztásainak, támogatási szokásainak alakulását vizsgálta.

A konferencia *Statistical Methods for Social Networks* nevű szekciója a hálózat-módszertan kutatói számára nyújtott segítséget. Az előadások ugyanis azon statisztikai eljárások (pl. az ún. bayesianus modell, a Markov-lánc stb.) pontosabb megismerését tették lehetővé a résztvevőknek, amelyeket a hálózatkutatók mindennapi munkájuk során tudnak hasznosítani.

Összefoglalóan elmondható, hogy a Sunbelt-konferencián elhangzottak a hálózat-kutatások elmélete és gyakorlati kérdései iránt érdeklődőknek egyaránt hasznos ismeretekkel szolgáltak. A konferencia szerteágazó tematikája, az előadások sokszínűsége ismételten rávilágított arra, hogy a hálózat kutatás olyan interdiszciplináris tudományág, amelyet elméleti és módszertani szempontból mind a közgazdaságtan, mind a szociológia nagy haszonnal alkalmazhat a továbbiakban.